

13. Hurrell A. Explaining the Resurgence of Regionalism in World Politics / A. Hurrell // *Review of International Studies*. – 1995. – October. – Vol. 21. – P. 333.
14. Бакланов П. Я. Линейно-узловые системы промышленности (структурные особенности и возможности учета в планировании и управлении) / П. Я. Бакланов. – Владивосток, 1983. – С. 14.
15. Социально-экономическое прогнозирование развития региона / под ред. В. Я. Феодоритова, А. И. Попова. – Л., 1977. – С. 13.
16. Борисов С. В. Конфликты региона-лидера с центром / С. В. Борисов // Эволюция взаимоотношений центра и регионов России: от конфликтов к поиску согласия : сб. ст. / под ред. Дж. Азраэла, Э. Паина, Н. Зубаревич. – М., 1997. – С. 153–154.
17. Олех Л. Г. Философия регионализма [Электронный ресурс] / Л. Г. Олех. – Режим доступа: <http://philosophy.nsc.ru/life/journals/humscience/197/11/olex.htm>
18. Магомедов А. К. Мистерия регионализма / А. К. Магомедов. – М. : МОНФ, 2000. – С. 20.
19. Dylan Griffiths and Chris Lanigan. The Strategic Uses of Regionalism: Regionalist Rhetoric in the North East of England and Wales [Электронный ресурс] // Paper presented to the ECPR Workshop: Regionalism Revisited Territorial Politics in the Age of Globalisation' ECPR Joint Sessions Mannheim 26–31 March 1999. ECPR Standing Group on Regionalism. – Режим доступа: <http://www.essex.ac.uk/ecpr/index.html>
20. Таймулин А. М. Глобализация и регионализация как варианты развития современного общества : дис. ... канд. филос. наук : 09.00.11 / А. М. Таймулин. – Красноярск, 2011 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.dissercat.com/content/globalizatsiya-i-regionalizatsiya-kak-varianty-razvitiya-sovremennogo-obshchestva>
21. Бусыгина И. М. Регионализация в странах Западной Европы: Великобритания и Франция в сравнительной перспективе [Электронный ресурс] / И. М. Бусыгина. – Режим доступа: <http://www.kazanfed.ru/publications/kazanfederalist/n21-22/4/>
22. Entering the 21-st Century. World Development Report 1999/2000. The International Bank for Reconstruction Development // The World Bank. – Oxford : Oxford University Press, 1999. – P. 1–2.
23. Валиева К. А. Политическая проекция глобализации в европейском пространстве / К. А. Валиева // Век глобализации. – 2009. – № 1. – С. 99.
24. Зонова Т. В. От Европы государств к Европе регионов? / Т. В. Зонова // Полис. – 1999. – № 5. – С. 155.
25. Китинг М. Новый регионализм как возможность [Электронный ресурс] / М. Китинг // Россия в глобальной политике. – 2008. – № 4. – Режим доступа: www.globalaffairs.ru/numbers/33/997.html
26. Ирредентизм [Электронный ресурс] // Толковый словарь обществоведческих терминов / Н. Е. Яценко. – М., 1999. – Режим доступа: http://www.slovarnik.ru/html_tsot/i/irredentizm.html

** Баймуратов Михайло Олександрович – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Маріупольського державного університету, заслужений діяч науки і техніки України.*

УДК 341.1

Наталія Герасимчук *

КОМПЕТЕНЦІЯ МІЖНАРОДНИХ ІНСТИТУЦІЙ: ДИНАМІКА ЗМІН В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ

У статті досліджується поняття «компетенція міжнародних інституцій» та розглядаються два спектри її дії: загальна та спеціальна компетенція. Аналізується співвідношення компетенції держав та міжнародних інституцій. Піднімаються актуальні питання, пов'язані з процесом росту компетенції міжнародних інституцій.

Ключові слова: компетенція, дуалізм компетенції, загальна компетенція, принцип спеціалізації, чітко визначена компетенція, трансфер повноважень, ріст компетенції.

Герасимчук Н. В. Компетенция международных институций: динамика изменений в условиях современности.

В статье исследуется понятие «компетенция международных институций» и рассматриваются два спектра их действия: общая и специальная компетенция. Анализируется соотношение компетенции государств и международных институций. Поднимаются актуальные вопросы, связанные с процессом роста компетенции международных институций.

Ключевые слова: компетенция, дуализм компетенции, общая компетенция, принцип специализации, четко определенная компетенция, трансфер полномочий, рост компетенции.

Gerasymchuk N. V. Competence of international institutions: dynamics of changes in the modern times.

The concept of international institutions competence and two aspects of their action, – general and special competence, – are deliberated in this article. The correlation between competence of states and international institutions was analyzed. Urgent issues concerned with the process of the extension of the competence of international institutions are brought up.

Keywords: competence, dualism of competence, general competence, principle of specialization, clearly defined competence, transfer of powers, competence growth.

Питання правового статусу міжнародних інституцій, їх міжнародної правосуб'єктності піднімалось як в роботах фахівців з міжнародного права, так і в судових рішеннях та висновках самих міжнародних інституцій. У зв'язку з цим цікавила, передусім, статика питання – що таке компетенція міжнародних інституцій та які її юридичні підстави. При цьому не завжди роз'яснювались розбіжності між *«functions»*, *«competence»*, *«powers»* *«capacities»* і т. д. Більш того, мало уваги приділялось питанню росту компетенції міжнародної інституції.

Теза про те, що міжнародні інституції наділені похідною міжнародною правосуб'єктністю не потребує додаткових аргументацій. В умовах сучасності актуальним виступає питання межі здійснення міжнародної правосуб'єктності міжнародних інституцій та можливості градації її обсягу. Важливим фактором тут, безумовно, виступають функції та повноваження міжнародних інституцій, але нас цікавитиме компетенція міжнародних інституцій як найбільш значуща складова тріади владних прерогатив міжнародних інституцій, хоч і найменш досліджена. Окрім онтологічного тлумачення поняття *«компетенція міжнародних інституцій»* зупинимось також на питанні того, чи варто піднімати питання *росту компетенції міжнародних інституцій* і, якщо так, то чи є це підтвердженням ефективності міжнародних інституцій.

У науці міжнародного права проблематиці компетенції міжнародних інституцій завжди приділялася належна увага у зв'язці із активною дискусією стосовно міжнародної правосуб'єктності міжнародних організацій. Зокрема, для даного дослідження використовувались ідеї та думки наступних вчених: Д. Аканде (англійська школа), Р. Фрід де Врі (ізраїльська школа), П. Ройтер та Дж. Сель (французька школа), Г. Х. Ф. Джонс (новозеландська школа), Н. Блоккер, С. Блокманс, Р. Вессель та Г. Дж. Шермерс (голландська школа), Е. Туулайкхуу (монгольська школа), П. Беккер (шотландська школа), О. Шпакович (українська школа) та, безумовно, враховувались позиції інших науковців, посилення на роботи яких присутні у статті.

Фундаментальним питанням для дослідження лишається онтологічне тлумачення змісту поняття *«компетенція міжнародної інституції»*. Проаналізувавши підходи вітчизняних та зарубіжних авторів, українські дослідники С. Скворцова та Я. Цимбалюк під компетенцією розуміють комплекс знань та розумінь (теоретичні знання, здібність знати і розуміти), знань як діяти (практичне оперативне застосування знань до конкретних ситуацій), знань як бути (цінності, що є невід'ємною частиною сприйняття життя з іншими в соціальному контексті) [1, с. 8].

Філологи визначають компетенцію як *«певну норму, досягнення якої може свідчити про можливість правильного вирішення якого-небудь завдання»* [2, с. 2]. У нашому випадку,

компетенція конкретної міжнародної інституції має відповідати на чітке запитання: *«що робити і яким чином це робити»*, щоб забезпечити ефективність міжнародної інституції, тобто підвищити її *компетентність* (яка оцінка досягнення чи недосягнення зазначеної вище норми).

Д. Аканде, професор Оксфордського університету, визначав *компетенцію* як відповідність дій міжнародної організації, спрямованих на досягнення реалізації цілей існування міжнародної організації та сприяння її ефективності чітко визначеним повноваженням міжнародної організації [3, с. 437]. Р. Фрід де Врі з Університету імені Бар-Ілана (Рамат-Гана, Ізраїль) надала визначення компетенції через процес розподілу повноважень [4, с. 214].

Міжнародний суд ООН у своєму Консультативному висновку стосовно відшкодування збитків, яких було завдано на службі ООН від 11 квітня 1949 року, визначив *компетенцію* як ті *ресурси*, що надаються державами-членами міжнародній інституції задля ефективної реалізації приписаних функцій [5]. У зв'язку із текстом положень Висновку П. Ройтер, професор Університету Париж Пантеон-Ассас (Франція) звернувся до *«функціональної» природи компетенції* міжнародних організацій [6, с. 214]: відсутність суверенної влади міжнародних інституцій, тобто необмежених повноважень, наданих для реалізації конкретних цілей діяльності, а також розповсюдження компетенції міжнародних інституцій настільки широко, щоб охоплювати усі дії, невід'ємні для виконання функцій міжнародних інституцій [7, с. 158].

Для цілей нашого дослідження компетенцію найбільш раціонально розглядати у системі (як комплексі елементів, що взаємодіють) засобів, методів, ресурсів та форматів діяльності конкретної міжнародної інституції на відповідному рівні та у відповідній предметній сфері, за допомогою яких визначається місце міжнародної інституції у системі міжнародних відносин [8, с. 17]. У рамках складових *тріади владних prerogatives* компетенція є вираженням функцій міжнародних інституцій та віддзеркаленням повноважень міжнародних інституцій.

Фактично до компетенції міжнародної інституції ми відносимо те, чим вона оперує на міжнародній арені і що свідчить про хід процесу здійснення функцій та ефективної реалізації повноважень. Для прикладу, про рівень компетенції Організації Економічного Співробітництва і Розвитку свідчить прийняття 30 зобов'язуючих рішень, 182 рекомендації (та низки інших актів), якими інституція, члени інституції та, опосередковано, інші суб'єкти міжнародного права користуються для підтримання своєї функціональності [9].

Поняття компетенції є комплексним та характеризується двома спектрами дії: *загальна компетенція* та *спеціальна компетенція*. Підтвердження знаходимо у документах судової практики. Зокрема, виходячи із положень Консультативного висновку Міжнародного суду ООН стосовно законності погроз чи застосування ядерної зброї у збройному конфлікті від 8 липня 1996 року: *«Суд зазначив, що міжнародні організації не мають, на відміну від держав, загальної компетенції, а діють за «принципом спеціалізації», тобто держави надають їм повноваження, межі яких встановлюються таким чином, щоб виконувати функції загального інтересу, задля яких такі міжнародні організації і створювались»* [10].

У наведеному положенні розкривається суть *«спеціально наданої компетенції» (compétence d'attribution)* міжнародних інституцій, представниками концепту якої є Г. Дж. Шермерс та Н. Блоккер [11, с. 286].

Вводимо у дослідження поняття *дуалізму компетенції* як перетину двох фундаментальних спектрів дії компетенції міжнародних інституцій – загальної та спеціальної, що здійснюють взаємний вплив одна на одну, при цьому не змінюючи своїх структурних властивостей. У сучасних умовах в рамках права міжнародних інституцій знаходимо приклади як міжнародних інституцій загальної компетенції (наприклад, Організація американських держав), міжнародних інституцій спеціальної компетенції (наприклад, Міжнародний фонд для компенсації збитків від забруднення нафтою), так і міжнародних інституцій, які в своїй діяльності поєднують цей дуалізм (Організація Об'єднаних Націй та її спеціалізовані інституції).

Дуалізм «загальна компетенція» – «спеціальна компетенція» дослідники виводять із концепту міжнародної правосуб'єктності держав і міжнародних організацій – абсолютної і вторинної (похідної). Зокрема, міжнародні організації відрізняються від держав тим, що не мають загальної компетенції і були створені державами задля здійснення спеціальних функцій. Держави наділені загальними правами та виконують обов'язки загального характеру, що визнані нормами міжнародного права, в той час, як права та обов'язки міжнародних організацій залежать від цілей діяльності та функцій, як закріплених чітко в актах статутного права міжнародних інституцій, так і тих, що випливають із подальшої практики діяльності [12, с. 2]. Звідси, держави наділені загальною компетенцією, а міжнародні інституції – спеціальною компетенцією.

У рамках Європейського Союзу поняття «загальної компетенції» тлумачиться наступним чином. У тому випадку, якщо компетенція інституцій Європейського Союзу не визначена чітко і однозначно, їх участь (членство) в інших міжнародних інституціях ґрунтується на повноваженнях, що припускаються, та уточнених функціях, що знаходять своє вираження у джерелах загальної компетенції Союзу, яку він здійснює у відповідних сферах діяльності. Стверджується, що Європейський Союз не завжди потребує чітко визначеної компетенції (*express competence*) для того, щоб стати членом іншої міжнародної інституції чи для здійснення процесів міжнародної нормотворчості [13, с. 9].

Співвідношення між обсягом компетенції міжнародних інституцій і національних держав ще досі становить актуальне питання для дискусії. Французький юрист Дж. Сель є автором концепції «*dedoublement fonctionnel*» («*role splitting*»), згідно з основною ідеєю якої для цілей міжнародно-правового регулювання державні органи в процесі взаємодії із міжнародними інституціями виступають у якості міжнародних агентів [14, с. 195]. Дж. Сель визначає державу у якості «взаємопроникнення народів через процеси міжнародної взаємодії, що не обмежені національними кордонами». Варто наголосити, що, відповідно до позиції французького юриста, державні посадовці не наділені повноваженнями подвійного характеру, що виконуються одночасно; вони мають «роздвоєну особистість, подібну до образу Доктора Джекілла та Містера Хайда», тобто хоч і за правовим статусом вони лишаються національними органами, та можуть функціонувати як національні або міжнародні агенти [15, с. 211].

Спостерігається відмінність не лише на рівні обсягу компетенції, але й в контексті підстав наділення компетенцією держав та міжнародних інституцій. Так, Г. Х. Ф. Джонс, на час публікації (2013 р.) дисертант Університету Отаго (м. Данідін, Нова Зеландія), підводить нас до тези про те, що держави *prima facie* наділяються повноваженнями на здійснення будь-яких дій до тих пір, поки не буде доведена відсутність у них компетенції [16, с. 34]. Що стосується міжнародних інституцій, то вони можуть діяти лише в рамках їх компетенції, в якій виражаються функції та цілі діяльності інституцій, задля яких вони створювалися [17, с. 76]. Цікава думка, що заслуговує на увагу: «функції та цілі міжнародної організації, як вони зазначені у конститутивному документі, обмежують компетенцію міжнародної організації, хоч і в природі міжнародної правосуб'єктності закладені базові здібності (здатності, *capacities*) до таких дій» [16, с. 34]. Для термінологічної чіткості *capacities* – потенційне наділення правом здійснювати конкретні дії [17, с. 63].

Етимологічно *ріст*, передусім, передбачає розвиток. В енциклопедичному словнику Ушакова йдеться про збільшення та посилення чогось [18]. У свою чергу, психологи трактують це поняття як «два кроки вперед, але один назад» [19]. В контексті компетенції міжнародних інституцій ріст розумітимемо як *якісний та кількісний процеси змін компетенції міжнародних інституцій відносно status quo компетенції міжнародних інституцій на момент їх утворення*.

Тут варто також ввести три основні критеріальні напрямки росту компетенції міжнародних інституцій, зокрема: *організаційна модель* (нормативний, функціональний та операційний ріст компетенції), *інтерпретаційна модель* (розширювальна, обмежувальна та уточнювальна схеми росту компетенції) та *матеріальна модель* (відповідно до фундаментальних категорій: ріст компетенції за суб'єктами та ріст компетенції за предметом відання).

Виходячи з останньої тези, схематично зобразимо ситуацію, що склалася в сучасних умовах, поки що доволі теоретичного характеру.

Постулат полягає у наступному: *функціональна діяльність міжнародних інституцій отримує компетенцію лише в обсязі, дозволеному наданими їм повноваженнями*. Відповідно до концепції *compétence d'attribution* Г. Дж. Шермерса та Н. Блоккера міжнародні інституції наділяються повноваженнями, а відтак і виводять свою компетенцію, виключно з того, що вимагається для виконання функцій, приписаних міжнародним інституціям їхніми конститутивними документами. Підтвердженнями є також положення з рішень у справах *International Labour Organization and the Methods of Agricultural Production case* (рішення від 12 серпня 1922 року), *Conditions of Admission of a State to Membership in the United Nations* (від 9 квітня 1949 року) та інші.

Інша справа, що ці ж конститутивні документи міжнародних інституцій закріплюють за останніми повноваження на розширення власних повноважень задля здійснення функцій загальних справ двома шляхами: через уточнення функцій міжнародних інституцій та через розширення компетенції міжнародних інституцій. Зазначимо, що це ніяким чином не спростовує суть постулату, а навпаки конкретизує.

З цього постулату виводимо два наслідки:

Наслідок 1: компетенція міжнародної інституції від початку заснування більш конкретизована по відношенню до зафіксованих функцій і наданих повноважень. Засоби, ресурси, методи та формати діяльності, що знаходяться в арсеналі діяльності міжнародної інституції, можуть бути більшими за той їх об'єм, що вимагається для якісного виконання функцій, закріплених в установчому документі чи іншому акті статутного права міжнародної інституції. Для прикладу, міжнародна інституція наділена нормотворчими повноваженнями і відтак компетентна приймати нормативно-правові акти, але функціонально ця міжнародна інституція діє, припустимо, лише в рамках відносин захисту інтелектуальної власності, а тому її компетенція обмежується чи навіть конкретизується виключно відповідними питаннями (*обмежувальна схема інтерпретаційної моделі росту компетенції міжнародних інституцій та матеріальна модель росту компетенції міжнародних інституцій за предметом відання*).

Наслідок 2: ріст компетенції міжнародної інституції можливий у зв'язку з розширенням повноважень, у свою чергу, викликаних процесом уточнення функцій. Закономірним наслідком активної діяльності міжнародних інституцій на міжнародній арені виступає необхідність реагувати на щоразу нові виклики глобалізованого суспільства шляхом модифікації явно закріплених функцій міжнародної інституції. У процесі уточнення функцій з'являються *рекурсивні функції*¹, що автоматично вимагають змін в системі повноважень та компетенції міжнародних інституцій. Такі зміни можуть проявлятися у *розширювальній моделі росту компетенції*, тобто у доповненні першочергово наданої компетенції шляхом надання додаткових ресурсів, методів, засобів та форматів діяльності, або наділенні такою компетенцією нових суб'єктів – *матеріальна модель росту компетенції міжнародних інституцій за суб'єктами*. Іншим варіантом є *уточнювальна модель росту компетенції* – коли змінам піддається існуюча компетенція – вже наявні ресурси, засоби, методи, формати діяльності, шляхом удосконалення механізмів їх дії для кращої реалізації функцій міжнародних інституцій.

У науковій літературі зустрічається теза стосовно «*передачі компетенції міжнародній організації*» (зокрема, у дослідженні О. М. Шпакович «Співвідношення наднаціональності міжнародних організацій та суверенітету їхніх держав-членів») [20].

Однак, на нашу думку, процес «передачі компетенції міжнародній інституції» у майбутньому може стати вищим рівнем процесу росту компетенції міжнародної інституції, оскільки передбачатиме не лише процес делегування повноважень, що вже традиційно супроводжує відносини держав та міжнародних інституцій, але й передачу усіх необхідних ресурсів, що надаються державами-членами міжнародній інституції задля ефективної реалізації приписаних функцій. На даний момент доречніше говорити про *трансфер повноважень, в результаті якого міжнародні інституції забезпечуються компетенцією* [21, с. 79], підтвердження чому знаходимо у судовій практиці (рішення,

¹ У праві міжнародних інституцій рекурсивні функції складають клас функцій, введених як уточнення класу першочергово закріплених функцій.

винесене Судом ЄС у справі *Van Gend en Loos* від 5 лютого 1963 року) та доктрині (Н. Фостер «*Foster on EU law*», яка пропонує в контексті компетенції використовувати поняття «*conferral*» (надання) [22, с. 79]). У даному випадку трансфер передбачатиме і здатність повторно визначати компетенцію без потреби запиту у іншої інституції чи держави [21, с. 79].

Знову ж таки, для цілей термінологічної ясності з'ясуємо суть «*трансферу повноважень*». У контексті процесу делегування повноважень державами міжнародним інституціям розмежовують декілька типів відносин «*держава-міжнародна інституція*» з точки зору закріплення і реалізації повноважень. Так, виділяють *агентські відносини*, коли міжнародна інституція діє від імені держави, яка при цьому зберігає певний ступінь контролю за фактичною реалізацією повноважень міжнародною інституцією; за відносин *власне делегування повноважень* держави не здійснюють контролю за тим, яким чином використовуються повноваження делеговані міжнародній інституції, але вищим рівнем делегування повноважень виступає *трансфер*, чи фактично *привласнення повноважень* [23, с. 3]. Яскравими прикладами є відносини держав-членів в рамках ЄС чи СОТ.

Відтак, трансфер повноважень, фактично, може призвести до розширення компетенції (тобто точнішої її ідентифікації), про яку говорили представники, зокрема, української школи міжнародного права.

«*Competence creep*» міжнародних організацій досліджувалось Н. Фостером, професором Коледжу імені Р. Кеннеді (Цюріх, Швейцарія), а також А. Прічел, екс-суддею Суду ЄС та почесним професором Утрехтського університету, але виключно в рамках права Європейського Союзу. Буквально під зазначеним поняттям розуміється «*збільшення компетенції*, без наявності чітко вираженої згоди у положеннях конститутивних документів» [21, с. 91]. Н. Фостер пропонує перешкоджати таким процесам через застосування принципів субсидіарності та пропорційності, що мають сприяти контролю над ефективним використанням наданих міжнародній інституції повноважень. А. Прічел говорить про процес збільшення компетенції як, передусім, про *позитивну інтервенцію* міжнародними інституціями в *сферу їх компетенції*, що може бути зумовлена застосуванням та тлумаченням положень загальних принципів права [24, с. 19].

На сучасному етапі мова йде про з'ясування змісту відповідних положень без урахування чітких кордонів сфери відання міжнародних інституцій та автоматичне наділення себе такими повноваженнями, а відповідно компетенцією, що і призведе до позитивної інтервенції, не передбаченої конститутивними актами міжнародних інституцій. Фактично, такі процеси можуть характеризуватись як позитивні лише у тих випадках, якщо не порушуються фундаментальні норми і принципи міжнародного права, а також якщо це не призведе до колізій та тавтологій у діяльності декількох міжнародних інституцій, і, що найголовніше, адекватно відповідатиме цілям діяльності даної міжнародної інституції.

Наявність у міжнародних інституцій прав та обов'язків, що визначаються обсягом та рівнем їх компетенції, свідчить про їх міжнародну правосуб'єктність. З онтологічної точки зору, компетенція міжнародних інституцій відповідає на питання: «як діяти та як бути» міжнародній інституції для того, щоб ефективно реалізувати приписані їй функції та надані повноваження?

В умовах сучасності рівень компетенції міжнародної інституції дозволяє об'єктивно віднести ту чи іншу міжнародну інституцію до числа активно чи пасивно діючих. І лише в тому разі, якщо акти статутного права міжнародної інституції свідчать про *динаміку зміни компетенції*, що може проявлятися в організаційній моделі (нормативний, функціональний та операційний ріст компетенції), інтерпретаційній моделі (розширювальна, обмежувальна та уточнювальна схеми росту компетенції) та матеріальній моделі (відповідно до фундаментальних категорій: ріст компетенції за суб'єктами та ріст компетенції за предметом відання), ми можемо говорити про наявність чи навпаки відсутність ефективності міжнародної інституції. Хоч на сьогодні ми лише стикаємося з питанням позитивної інтервенції міжнародними інституціями у сферу їх компетенції, прогнозуємо, що вищим рівнем процесу росту компетенції міжнародної інституції стане можливість процесу автоматичної передачі такої компетенції разом із трансфером повноважень.

Список використаних джерел:

1. Сковрцова С. Компетентності та компетенції: співвідношення понять [Електронний ресурс] / С. Сковрцова, Я. Цимбалюк. – Режим доступу: http://skvor.info/files/get_article.html?id=103
2. Головань М. С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду [Електронний ресурс] / М. С. Головань. – Режим доступу: http://uabs.edu.ua/images/stories/docs/K_VM/Holovan_03.pdf
3. The competence of international organisations and the advisory jurisdiction of the International Court of Justice // *European Journal of International Law*. – Vol. 9. – 1998. – P. 437–467.
4. Frid R. The Relations between the EC and International Organisations / R. Frid // *Martinus Nijhoff Publishers*. – 1995. – 426 p.
5. Reparation for injuries suffered in the service of the United Nations (Advisory opinion of 11 April 1949) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.icj-cij.org/docket/files/4/1837.pdf>
6. Reuter P. *Institutions Internationales* / P. Reuter // Paris: Presses Universitaires, de France. – 1972. – P. 214–216.
7. Schermers H. G. *International Institutional Law: Unity within diversity* / H. G. Schermers, N. M. Blokker // *Martinus Nijhoff Publishers*. – Fifth Revised Edition. – 2011.
8. Хонін В. М. Динаміка росту компетенції наднаціональних інституцій / В. М. Хонін, Н. В. Герасимчук // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. – 2011. – Вип. 101, Ч. II. – С. 15–21.
9. Decisions, Recommendations and other Instruments of the Organisation for Economic Co-Operation and Development [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://webnet.oecd.org/OECDACTS/Instruments/ListBySubjectView.asp>
10. Legality of the use by a state of nuclear weapons in armed conflict (Advisory opinion of 8 July 1996) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/law/icjsum/9622.htm>
11. Pauwelyn J. *Conflict of norms in public international law: How WTO law relates to other rules of international law* / J. Pauwelyn // *Cambridge University Press*. – 2003. – 526 p.
12. Tuulaikhuu Enkhee. *International legal personality of international organisations: international law perspective* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.academia.edu/9923231/International_Legal_Personality_of_International_Organizations_International_Law_Perspective
13. Wessel R. A., Blockmans S. *The legal status and influence of decisions of international organisations and other bodies in the European Union (Research Paper in Law)* [Електронний ресурс] / R. A. Wessel, S. Blockmans // *European Legal Studies*. – College of Europe. – 01/2014. – 26 p. – Режим доступу: https://www.coleurope.eu/system/files_force/research-paper/researchpaper_1_2014_wessel_blockmans.pdf?download=1
14. Klabbers J. *An Introduction to International Institutional Law* / J. Klabbers // *Cambridge: Cambridge University Press*. – 2002. – 399 p.
15. Cassesse A. Remarks on Scelle's Theory of «Role Splitting» (dedoublement fonctionnel) in International Law / A. Cassesse // *1EJIL* (1990). – P. 210–231.
16. Guy Henry Feil Jones. *Legal personality and the responsibility of international organisations (a dissertation submitted in partial fulfillment of the degree of Bachelor of Laws at the University of Otago), October 2013* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.otago.ac.nz/law/research/journals/otago065260.pdf>
17. Bekker P. *The legal position of intergovernmental organisations* / P. Bekker // *Martinus Nijhoff Publishers*. – Dordrecht. – 1994.
18. Рост [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tolkslovar.ru/r7073.html>
19. Татарникова К. Рост – это два шага вперед, один назад [Електронний ресурс] / К. Татарникова // *Psychologies.ru*. – 31 марта 2015. – Режим доступу: <http://www.psychologies.ru/self-knowledge/individuality/rost-eto-dva-shaga-vpered-odin-nazad/>
20. Шпакович О. М. Співвідношення наднаціональності міжнародних організацій та суверенітету їхніх держав-членів / О. М. Шпакович // Журнал «Віче». – 2014. – жовтень, № 20 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/4408/>
21. Foster N. *EU Law Directions* / N. Foster // *Oxford University Press*. – 2014. – 527 p.

22. Foster N. Foster on EU Law / N. Foster // Oxford University Press. – 2015. – 480p.

23. Aspremont J. The exercise of powers by international organizations under the (un)due control of member states [Електронний ресурс] / J. Aspremont. – Режим доступу: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1272649

24. S. Prechal. Competence creep and general principles of law [Електронний ресурс] / S. Prechal // Review of European administrative law. – Vol. 3. – No 1. – 2010. – Р. 5–22. – Режим доступу: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1620946

* Герасимчук Наталія Вікторівна – аспірантка кафедри міжнародного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

УДК 341.171:340.13

Тетяна Гладкова *

ПРАВОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Стаття присвячена дослідженню теоретико-методологічних характеристик правових інструментів ЄС. Визначено предмет та метод теорії правових інструментів ЄС. З'ясовано відмінності між поняттями «джерела права» та «правові інструменти». Обґрунтовано функціональне призначення правових інструментів. Здійснено періодизацію розвитку теорії правових інструментів.

Ключові слова: правові інструменти, правові інструменти ЄС, режим функціонування правових інструментів, «розподіл праці» між правовими інструментами.

Гладкова Т. Л. Правовые инструменты Европейского Союза: общая характеристика.

Статья посвящена исследованию теоретико-методологических характеристик правовых инструментов ЕС. Определены предмет и метод теории правовых инструментов. Выяснено основные различия между понятиями «источники права» и «правовые инструменты». Обосновано функциональное назначение правовых инструментов. Осуществлена периодизация развития теории правовых инструментов.

Ключевые слова: правовые инструменты, правовые инструменты ЕС, режим функционирования правовых инструментов, «разделение труда» между правовыми инструментами.

Gladkova T. L. Legal instruments of the European Union: a general overview.

The article focusing on the theoretical and methodological characteristics of EU legal instruments. The object and method of the theory of legal instruments is determined. It is found out differences between the concepts of «source of law» and «legal instruments». Substantiates functionality of legal instruments. Is carried out the periodization in the theory of legal instruments.

Keywords: legal instruments, EU legal instruments, operating mode of legal instruments, «division of labor» between legal instruments.

Феномен правової інтеграції в Європейському Союзі був і залишається «раєм» для правників-дослідників [1], адже швидкі за історичними мірками темпи розбудови інтеграційного об'єднання, його амбітність, з точки зору цілей, зумовлюють широкий спектр правових питань, на які науковці шукають відповідей. Насамперед, такі пошуки пов'язані з визначенням шляхів удосконалення інституційного механізму ЄС, процедур підготовки та прийняття правових актів, а також із розробленням ефективного правового інструментарію, що слугує засобом досягнення передбачених установчими договорами цілей та просування євроінтеграційних процесів між державами – членами.

Реалізація стратегічного курсу України на інтеграцію до Європейського Союзу, входження України до європейського політичного, економічного, правового простору у